

Доцент д-р Борка Тушевска, Правен Факултет – Универзитет „Гоце Делчев“ Штип
Доцент д-р Олга Кошевалиска, Правен Факултет – Универзитет „Гоце Делчев“ Штип
Доцент д-р Љупчо Сотировски, Правен Факултет – Универзитет „Гоце Делчев“ Штип

Наслов. Вонреден проф. д-р Лазар Нанев, Правен Факултет – Универзитет „Гоце Делчев“ Штип

СТЕЧАЕН КРИМИНАЛИТЕТ

АБСТРАКТ

Отворањето на стечајна постапка врз правните субјекти предизвикува хаос во бизнис односите со партнерите. Со нејзиното отворање се појавуваат како спорни бројни прашања и интереси кои ги тангираат договорните страни но се отвора и можност за заобиколување па дури и прекршување на одредбите од релевантното законодавство и незаконско присвојување на имот или профит.

Клучни зборови: стечај, стечајна постапка, стечаен криминалитет, кривично дело.

CRIMINAL INSOLVENCY

ABSTRACT

The opening of the insolvency proceedings on legal entities is causing chaos in business relations between partners. During the procedure numerous issues may appear, that are relevant for the contracting parties. Also these issues may cause bypass or even breach of the relevant criminal legislation and unlawful adoption of property or profits.

Keywords: bankruptcy, insolvency procedure, criminal insolvency, crime.

Поим на стечај и стечајна постапка

Стечајната постапка по својата правна природа, претставува заштита и остварување на правата на доверителите, спрема инсолвентниот должник, кој не ги платил паричните обврски во предвидениот рок.¹ Оттука, стечајната постапка има за цел колективно намирување на доверителите на стечајниот должник со впаричување на должниковиот имот и распределба на остварените средства (приходи) на доверителите или со склучување на посебен договор за порамнување на побарувањата утврдени со планот за реорганизација што е насочен кон натамошно одржување на должниковиот деловен потфат.²

---

¹ Максимовски, Р.: Заштита на правата на доверителите во стечајна постапка, Правен Дијалог Број 2, Институт за човекови права, Јануари, 2011;

² Со реорганизација може да се врши и порамнување на побарувањата пред отворањето на стечајната постапка под условите утврдени со Закон за стечај- Член 3 од Закон за стечај („Службен весник на Република Македонија“ бр. 34/2006; 126/2006; 84/2007; 47/2011; 79/2013 и 164/2013). Но притоа да напомене дека стечајната постапка нема за цел проста ликвидација на фирмите, туку напротив дадени се можности за колективно намирување или со престанок на деловниот потфат или со реорганизација на должникот со одложено плаќање но со повисок процент на намирување на доверителите.

Стечај или реорганизација над стечајниот должник се спроведува кога стечајниот должник е неспособен за плаќање,³ односно му претстои идна неспособност за плаќање.⁴ Само површна анализа укажува на бројноста и сложеноста на прашањата кои се наметнуваат со отворањето на стечајната постапка особено што стечајот скоро секогаш е поврзан со т.н. „култура на спасување“.⁵

Стечаен криминалитет

Постапката за стечај остава многу простор за злоупотреба како пред нејзиното отворање така и во текот на целата постапка. Првите одредби во кои се споменува кривичната одговорност при намирување на доверителите од инсолвентниот должник несомнено потекнуваат од Франција со донесување на Наполеоновиот Code Penal.⁶

Несомнено е дека стечајниот криминалитет доведува до нарушувањето на економско - правните текови во државата и дестабилизирање на економско - правниот систем на државата, нејзината стабилност и функционирање. Овој вид на криминалитет е и многу тежок за откривање затоа што секогаш адаптира на новите општествено – економски односи. Тешкотиите во неговото откривање се попатрени и со фактот што скоро секогаш станува збор за организиран криминал, кој е многу потежок за откривање, особено што овој вид на криминалитет е и криминал на т.н. „бели јаки“⁷ односно на влијателни луѓе кои со својата позиција во општеството го отежнуваат својот кривичен прогон.⁸ Конечно, отежнителната околност при

---

³ Должникот е неспособен за плаќање ако во период од 45 дена од која било негова сметка, кај кој било носител на платниот промет, не е исплатен износот што требало да биде исплатен врз основа на важечките основи за плаќање;

⁴ Идна неспособност за плаќање постои ако должникот направи веројатно дека своите постоечки парични обврски нема да може да ги исполни по нивното пристигнување.

⁵ Согласно оваа теорија пред отворањето или непосредно по отворањето на стечајната постапка сите засегнати лица (доверители, инвеститори, кредитори, вработени и др.) ги прават сите можни чекори за спасување на субјектот на стечај. Така и Anne-Marie Mooney Cotter (ed.): *Insolvency Law*, Cavendish Publishing Limited, стр.1-13;

⁶ Во оваа смисла, оние лица кои ќе го злоупотребат банкрутирањето и стечајната постапка можат да се казнат со казна од 5 до 20 години тешко ропство согласно чл. 402 од Code Penal, За ова повеќе во Wolf-Georg Ringe, Louise Gullifer, Philippe Théry (ed.): *Current issues in European financial and Insolvency law*, Volume 11: *Studies of the Oxford Institute of European and Comparative Law - Current Issues in European Financial and Insolvency Law: Perspectives from France and the UK*, Hart Publishing Ltd, стр.3;

⁷ Овој термин за првпат е употребен од Edwin Sutherland во 1939 година, поврзувајќи го токму со економскиот криминалитет односно во случаите кога сторителот на кривичното дело е лице кое е на висока општествена функција и ја злоупотребува истата за да врши кривични дела. За ова види повеќе на http://www.law.cornell.edu/wex/white-collar_crime, последен пристап на 29.03.2014;

⁸ Таков беше случајот во Р. Србија, во 2006 година кога беше спроведена акција за апсење на „стечајната мафија“ во која беа уапсени претседателот на трговскиот суд во Белград, сопственикот на „Eko produkta 2000“, директорката на Поштенската штедилница, судија на трговскиот суд, директорот на KEB Banka и многу други (вкупно 35 лица) кои се осудени затоа што имаат направено вкупна штета од 50 милиони евра во различни стечајни постапки, за ова види повеќе во Stanojević, P., Hamidović, D. (2010): *Krivična dela prouzrokovanje Stečaja i prouzrokovanje lažnog stečaja – kao aktuelna krivična dela potiv privrede u*

откривањето на овој вид на криминалитет е и неговата поврзаност со други облици на криминалитет, како што се: злоупотреба на службената положба, несовесното работење, проневера, фалсификување и уништување на деловна документација, злоупотреби поврзани со јавни набавки спрема правни лица во државна сопственост, фиктивни набавки, како и „перење пари“ стекнати од лажен стечај.

Според одредени автори⁹ стечајниот криминалитет се јавува во две последователни казнено – правни форми: стечаен криминал *пред* отворањето на стечајната постапка¹⁰ и стечаен криминал *во водењето* на стечајната постапка,¹¹ апострофирајќи ги во првата група кривичните дела „Лажен стечај“ и „Предизвикување стечај со несовесно работење“, а во втората, „Злоупотреба на постапката за стечај“ и „Оштетување или повластување доверители“.

Стечаен криминалитет во кривичното законодавство на РМ

Стечајниот криминалитет во Македонија до неодамна имаше особено плодна почва за своја успешна реализација која што наместо да заврши со успешен кривичен прогон и обвинување на осомничените, завршуваше со особен паричен профит на лицата кои се јавуваат како негови извршители. Кон ова особен придонес даваше не адекватниот одговор на полицијата, јавното обвинителство и судовите во неговото сузбивање како и нивната директна или индиректна индивидуална поврзаност со сторителите на криминал пред стечајот и во отворената стечајна постапка. Секако сето ова беше под „инфекција“ од политиката и не функционирање на политичкиот систем и политизацијата на извршната и судската власт, недоволната грижа на државата за приватниот имот, корумпираност и спрега на институциите, долгиот тек на стечајните

---

postkriznom periodu, Annals of International Conference of Young Leaders (Anali mepunarodne konferencije mladih lidera), issue: 1 / 2010, стр: 676 – 684;

⁹ Бошков, П.: (2013): Криминалистички и кривично – правни аспекти на стечајниот криминалитет во Република Македонија, докторска дисертација, Факултетот за безбедност – Скопје, при Универзитетот „Свети Климент Охридски“ Битола;

¹⁰ Според овој автор стечајниот криминалитет пред отворањето на стечајната постапка, е врзан за несовесното работење на директорот и неговиот тим како најчеста причина кој се јавува и како главен извршител на овој вид на криминал, со поединечни акти, преку изигрување и неисплаќање на доверителите, намерно обезвреднување на претпријатието, заради откупување по ниски цени, со склучување на лажни договори и неразумно трошење и отуѓување на подвижни и неподвижни предмети по ниски цени.

¹¹ Стечајниот криминалитет по отворањето на стечајната постапка, укажува на постоење на криминал во водењето на стечајната постапка, најчесто извршен со незаконска продажба на делови од имотот и избегнување на обврски спрема доверителите и државата, поврзаност во криминални дејствија помеѓу стечајниот управник и стечајниот судија и нивно збогатување преку купување на недвижен имот, работење на стечајниот управник спротивно на законските прописи, пријавување на криминал во стечајната постапка преку пријава од група вработени и поведување истовремено со стечајната и кривична постапка во претпријатието, најчесто за кривично дело „Злоупотреба на службената положба и овластување“;

постапки, не ефектуирани кривични пријави за стечаен криминал, нивно отфрлање и не казнување на сторителите и сл.

Ваквата плодна почва, е амортизирана во значителен обем по измените на Кривичниот законик со кој се оневозможи избегнувањето на правните последици поради статусната промена на правното лице. Во оваа смисла, правното лице што е во стечај е одговорно за кривичното дело сторено до донесување на решение за отворање на стечајна постапка под условите предвидени во Кривичниот Закон на РМ¹² ако со делото е стекната за него значителна имотна корист или на друг му е нанесена значителна штета.¹³ Ако пред завршувањето на кривичната постапка против правното лице дојде до присоединување, спојување, поделба или друга статусна промена согласно со закон поради која тоа го изгубило статусот на правно лице, кривичната постапка ќе продолжи против неговиот правен следбеник или следбеници. Со оваа одредба за одговорност во случај на стечај и промена на статусот на правното лице, значително се придонесе кон поголема правна сигурност во случаите на стечаен криминалитет бидејќи со неа се оневозможи „заобиколувањето“ на правдата со гаснењето и основањето на правните лица преку ноќ.

Едно од најактуелните дела од стечајниот криминалитет е кривичното дело *Лажен стечај*¹⁴ со кое е инкриминирано поведението на лицето кои **со намера да ја избегне обврската за плаќање**, ќе предизвика стечај со привидно продавање на имотот или негов дел, со префрлање на средства на други сметки или отстапување без надоместок или отуѓување со несразмерно ниска вредност, со склучување лажни спогодби за долг или признавање неистинити побарувања или со прикривање, уништување, преправање или водење деловни книги така што да не може да се утврди неговата вистинска имотна состојба.¹⁵ Меѓутоа иако одредбата од законот е доста јасна, сепак процентуално, најчесто во дејствијата на обвинетото лице, обвинителството го препознава кривичното дело оштетување и повластување на доверители, за кое ќе стане збор подолу.

Лицето пак кое што со неразумно трошење и отуѓување предмети и права за несразмерно ниска цена, со прекумерно задолжување, со преземање несразмерни обврски, склучување или обновување договори со лица неспособни за плаќање, со

---

¹² За условите види член 28 – а од КЗ на РМ Камбовски, В., „Кривичен Законик – Интегрален текст-Предговор, кратки објаснувања и регистар на поими, Скопје 2011;

¹³ Член 28 – в од КЗ на РМ;

¹⁴ Член 254 од КЗ на РМ;

¹⁵ Казната за ова дело е затвор од една до пет години и со парична казна, а доколку истото е сторено од правно лице тоа ќе е казни со парична казна.

пропуштање да се оствари побарување или на друг начин ги повредува своите должности при управувањето со имотот или при водењето на работите и со тоа ќе предизвика стечај, е кривично одговорно за кривичното дело *Предизвикување стечај со несовесно работење*.¹⁶

Злоупотреба на постапката за стечај постои во случаите кога одредено лице во стечајната постапка ќе пријави лажно побарување или побарување по лажен исплатен ред, за да оствари право кое не му припаѓа.¹⁷ Оваа злоупотреба постои и кога доверител, член на одбор на доверители или стечаен управник, кој за себе или за друг ќе прими имотна корист или ветување на имотна корист, за да се донесе или да не се донесе одлука во определена смисла или на друг начин да оштети барем еден доверител во постапката за стечај.¹⁸ Кривично одговорен е и тој што на доверител, член на одборот на доверители или стечајниот управник ќе му даде или вети имотна корист заради остварување на лажно побарување или побарување по лажен исплатен ред, за да оствари право кое не му припаѓа.

Меѓутоа, како што веќе наведовме, овие дела во пракса многу поретко се јавуваат. Најчесто дело од пракса од областа на стечаен криминалитет е *Оштетување или повластување на доверители*.¹⁹ Согласно ова дело кривично е одговорно одговорното лице кое знаејќи дека правното лице станало неспособно за плаќање, со исплата на долг или на друг начин намерно ќе стави некој доверител во поповолна положба оштетувајќи ги со тоа другите доверители.²⁰ Одговорно лице, пак, кое знаејќи дека правното лице станало неспособно за плаќање, со намера да ги изигра или оштети доверителите ќе признае неистинитото побарување, ќе состави лажен договор или со некое друго измамничко дејствие ќе оштети доверители, ќе се казни со затвор од шест месеци до пет години. Ако поради овие поведенија настапи имотна штета од големи размери или поради тоа правното лице паднало под стечај, тогаш е предвидена казна затвор од една до десет години, што е типична за кривичните дела против животот и телото.

Стечајниот криминалитет во пракса во Македонија

Еден од нај контроверзните случаи на стечаен криминалитет е врзано за лицето В.Т. кој е осуден на петгодишна затворска казна поради тоа што како стечаен управник

---

¹⁶ Член 255 од КЗ на РМ. За ова дело е предвидена казна затвор од три месеци до три години а ако делото од овој член го стори правно лице, ќе се казни со парична казна.

¹⁷ Во овој случај казната е парична казна или со затвор до една година.

¹⁸ Казната за оваа инкриминација е парична казна или затвор до три години;

¹⁹ Член 257 од КЗ на РМ;

²⁰ Во овој случај е предвидена парична казна или со затвор до три години;

на велешката Топилница, незаконски продавал метали, кои не биле сопственост на Топилницата, туку на нејзиниот поранешен сопственик, фирмата „Инвестас“, со што ја оштетил за 390.000 евра. Истото лице работеше и на стечајот на Експорт-импорт банка, а ги водеше и контроверзните случаи на загубарите „Газела“ и ФАС.²¹ Други познати случаи на стечаен криминалитет во Македонија во последните три години се случајот „Пепел“²², при стечајните постапки на рудникот „САСА“²³, ЗИК Сандански,²⁴ А.Д. Силика²⁵ и многу други.

ЗАКЛУЧОК

Несомнено е дека за успешно сузбивање на овој вид на криминалитет е неопходно отстранување на причините за особено повољните услови во кој тој се јавува, како и правилна супсумација на фактичката состојба во правилната кривична инкриминација. Прекинувањето на коруптивните врски во целиот синџир е неизбежен предуслов за негово елиминирање.

Користена литература:

Максимовски, Р.: Заштита на правата на доверителите во стечајна постапка, Правен Дијалог Број 2, Институт за човекови права, Јануари, 2011;

---

²¹ За ова види повеќе во дневниот весник Утрински весник, достапен на <http://utrinski.mk/?ItemID=B9D217630F6FBE4BBDB3F3F872B9D6D5> последен пристап на 30.03.2014 година;

²² Акцијата „Пепел“ во која 17-члена организирана криминална група (директори, управители, раководни лица во акционерски друштва, стечајни управници, судија и државен советник) овозможиле на незаконит начин да биде присвоен имотот на а.д. Жито Мел", на а.д. Искра Инженеринг", на а.д. Кен" и на работната единица Полјоделство" при ЗИК Сточарство и преработка", при што обвинетите се стекнале со имотна корист од околу **шест милиони евра**. За ова види повеќе во статија на дневниот весник Вечер, достапна на <http://www.vecer.com.mk/defaultmk.asp?ItemID=1C4DEEE35F99F74B8C7140719F8D45D2>, последен пристап на 30.03.2014;

²³ Стечајниот криминалитет, неизбежно се појави и во стечајната постапка на рудникот „САСА“ кога стечаен управник на „Саса“, судија во Основниот суд во Кочани и претседател на стечајниот судски совет во времето на продажбата на рудникот, како и судии во кочанскиот суд и членови на стечајниот судски совет во случајот „Саса“. За ова види повеќе на <http://daily.mk/krivichna-prijava-za-stechaen-sudija-i-trojca-sudii-od-kochani?forward=174269> последен пристап на 30.03.2014 год.;

²⁴ Судија во Основниот суд -Кочани и претседател на стечајниот судски совет по отворен стечај над а.д. ЗИК Сандански, стечаен управник на Сандански во стечај и други лица на високи функции се обвинети за преземање на низа незаконски дејства со кои предизвикале материјална штета во износ од 391.176.019,00 денари на Република Македонија, односно Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, УЈП - Регионална дирекција Штип и на другите доверители во стечајната постапка, а во корист на т.д. Рудине - МММ. За ова види повеќе на <http://www.vecer.com.mk/default.asp?ItemID=587926181D881949B0260A8172167B1D> последен пристап на 30.03.2014 година;

²⁵ Стечаен управник и судија од Гостивар и управител на друштвото "Гемикс ДООЕЛ" од Скопје, одговорно лице во Камикс., како и двајца бизнисмени осомничени се за направен криминал тежок над 5 милиони евра во стечајната постапка на А.Д. Силика, бидејќи направиле низа пропусти при стечајната постапка. За ова види повеќе на <http://www.vecer.com.mk/default.asp?ItemID=41432D1E61284B4D930BE411E52AA9C2>, последен пристап 30.03.2014 година;

Закон за стечај („Службен весник на Република Македонија“ бр. 34/2006; 126/2006; 84/2007; 47/2011; 79/2013 и 164/2013).

Камбовски, В., „Кривичен Законик – Интегрален текст- Предговор, кратки објаснувања и регистар на поими, Скопје 2011;

Anne-Marie Mooney Cotter (ed.): Insolvency Law, Cavendish Publishing Limited, стр.1-13; Wolf-Georg Ringe, Louise Gullifer, Philippe Théry (ed.): Current issues in European financial and Insolvency law, Volume 11: Studies of the Oxford Institute of European and Comparative Law - Current Issues in European Financial and Insolvency Law: Perspectives from France and the UK, Hart Publishing Ltd, стр.3;

Интернет страница на Факултетот Cornell http://www.law.cornell.edu/wex/white-collar_crime , последен пристап на 29.03.2014;

Stanojević, P., Hamidović, D. (2010): Krivična dela prouzrokovanje Stečaja i prouzrokovanje lažnog stečaja – kao aktuelna krivična dela protiv privrede u postkriznom periodu, Annals of International Conference of Young Leaders (Anali međunarodne konferencije mladih lidera), issue: 1 / 2010, стр: 676 – 684;

Бошков, П.:(2013): Криминалистички и кривично – правни аспекти на стечајниот криминалитет во Република Македонија, докторска дисертација, Факултетот за безбедност – Скопје, при Универзитетот „Свети Климент Охридски“ Битола;